

15.10.2024

sivu 1
SharePoint
JHL/LA/095/2024

Eduskunnan sosiaali- ja terveystoimikunta

JHL:N LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2025

VIITE: HE 109/2024 VP

ASIA: HYVINVOINTIALUEIDEN RAHOITUS SEKÄ PALVELUJEN SAATAVUUS

JHL kiittää mahdollisuudesta lausua valtion talousarviosta koskien hyvinvointialojen rahoitusta sekä palvelujen saatavuutta. JHL:llä on 165 000 jäsentä, jotka edustavat työntekijöitä sen kaikilla julkishallinnon tasoilla.

Julkisen talouden tilanteesta on perusteltua ja tarpeellista olla huolissaan. Suomessa erityisesti valtionhallinnon tulot ovat 2008-9 finanssikriisistä asti olleen kroonisesti menoja pienemmät. JHL on kehysriihen 2024 aikaan esittänyt vaihtoehtoisia ja oikeudenmukaisempia sopeutustoimiaan 2,6 mrd euron edestä, sekä vuonna 2023 kattavan vero-ohjelman, jonka avulla julkista taloutta voitaisiin vahvistaa myös yli 1,5 miljardilla eurolla.¹

JHL:n kehysriihen yhteydessä mainittujen ja vero-ohjelmassa esitettyjen toimien lisäksi julkishallinnon toiminnan ja toimintakäytäntöjen uudistamisessa on paljon potentiaalia. Olisi tärkeää, että julkisen hallinnon henkilöstö olisi mukana omaa toimintakenttäänsä koskettavia tehostamistoimia suunniteltaessa ja toteutettaessa. **Tulevaisuuden toimiva julkinen sektori ei synny säästämällä, vaan investoimalla toimiviin käytäntöihin, joiden luomiseen tarvitaan henkilöstön osallistumista ja osaamista.**

¹ JHL on esittänyt kattavan noin 2,6 miljardin euron sopeutusohjelman kehysriihen 2024 yhteydessä (<https://www.jhl.fi/app/uploads/2024/04/Kehysriihi-2024-kannanotto-JHL.pdf>), sekä taloustieteen emeritusprofessori Matti Tuomalan kanssa yhdessä laaditun mittavan vero-ohjelman vuonna 2023 (<https://aineistopankki.jhl.fi/NiboWEB/jhl/get-PublicFile.do?uuid=2395269&inline=false&ticket=9696ba90ad50a875bb04ee60b63fdeba&type=original>)

15.10.2024

sivu 2

SharePoint
JHL/LA/095/2024

Hyvinvointialueiden rahoitus

Yksi keskeinen ongelma hyvinvointialueiden rahoituksessa on rahoituksen niukkuuden lisäksi se, että rahoitus kokonaisuudessaan tulee valtion kautta, eikä alueilla ole omia keinoja rahoituksen hankintaan. Asiakasmaksut ovat tähän poikkeus, mutta niiden osuus kokonaisrahoituksesta on varsin pieni, ja kuten ensi vuoden talousarvioesityksestä nähdään, on alueilla käytännössä pakko nostaa asiakasmaksunsa lain sallimaan maksimiin, kun valtion rahoitus mitoitetaan tämän maksimin mukaan. Pitkässä juoksussa alueille tulisi tarjota keinoja omaan varojen hankintaan, esimerkiksi kehittämällä toimiva verotusmalli.

Yksi verotusoikeutta nopeampi keino, jolla **pelivaraa hyvinvointialueiden rahoitukseen voitaisiin luoda, olisi jos alueiden lakisääteisiä tehtäviä poistettaessa rahoitusta ei leikat-taisi samassa suhteessa**. Nykykäytännön mukaan tehtävien vähentäminen alueilta ei auta alueita tasapainottamaan talouttaan, kun rahoitus pienenee samaan tahtiin.

Jos vuosina 2023–2025 tehdyt tehtävänlisäykset olisi rahoitettu täysimääräisesti, mutta tehtävien vähennyksissä rahoitusta olisi vähennetty vain 50 % osuudella poistettujen tehtävien laskennallisista kustannuksista, olisi tämä jättänyt alueille yhteensä noin 300 miljoonaa euroa nykyistä enemmän jakautuneena jakoperusteiden mukaisesti. Yksistään vuodelle 2025 tämän periaatteen soveltaminen muuttaisi alueiden tehtävänmuutoksista johtuvan rahoitusmuutoksen 336 miljoonan euron leikkauksesta vain noin 85 miljoonan euron leikkaukseksi. Tämä ei yksin pelasta hyvinvointialueiden taloutta, mutta toisi kuitenkin kaivattua pelivaraa alueiden talouden ja toiminnan suunnitteluun. Tämä voisi olla myös tilapäinen, esim. vuodet 2025-2027 kattava toimi, ja prosenttiosuus voisi olla muu-kin kuin 50%.

Vuosi	Tehtävien vähen- nykset, (€)	Tehtävien vähen- nykset 50%, (€)	Tehtävien li- säykset	Tehtävämuutok- sista aiheutuva ra- hoitusmuutos, to- teutunut, (€)	Tehtävälisäyksistä ai- heutuva rahoitus- muutos 50% vähen- nyksellä, (€)
2023	-332 000	-166 000	244 730 000	244 398 000	244 564 000
2024	-102 660 000	-51 330 000	114 363 000	11 703 000	63 033 000
2025	-501 215 000	-250 607 500	165 150 000	-336 065 000	-85 457 500
Rahoitusmuutos yhteensä				-79 964 000	222 139 500

Lähde: VM:n hyvinvointialueiden rahoituslaskelmat ja omat laskelmat (<https://vm.fi/rahoituslaskelmat>)

15.10.2024

sivu 3

SharePoint
JHL/LA/095/2024

Toinen keskeinen ongelma on hyvinvointialueiden rahoituksen aikataulutus. Vuoden 2023 ennakoitua korkeampia kustannuksia kompensoidaan vuonna 2025 ensimmäistä kertaa maksettavalla jälkikäteistarkistuksella. Tämä tuo helpotusta alueille, odotus vuodesta 2023 jolloin kustannukset toteutuivat vuoteen 2025, jolloin rahoitus saadaan, on pitkä.

Alueille olisi hyödyllistä, jos tulevaisuudessa tämän jälkikäteistarkistuksen maksatusaikataulua voitaisiin nopeuttaa. Yksi mahdollisuus olisi esimerkiksi maksaa 50% nettokustannusten ja myönnetyn rahoituksen erotuksesta maksettaisiin heti tilinpäätöksen valmistuttua ja toinen 50% nykyisen aikataulun mukaisesti. Tämä jo toisi se alueille kaivattua pelivaraa taloutensa ja toimintansa suunnitteluun.

Kolmas haaste hyvinvointialueiden rahoituksessa on kustannustason tarkistaminen. Alueiden rahoituksen muutokset tehdään THL:n palveluntarvearvioiden ja hyvinvointialueindeksin mukaan, joka koostetaan ansiotasoindeksin ja kuluttajahintaindeksin ennusteiden ja työnantajien sosiaaliturvamaksujen muutoksen pohjalta.²

Nämä ennusteet eivät onnistuneet ennakoimaan kiihtynyttä inflaatiota tai tavallista nopeampaa ansiokehitystä vuosina 2023-24 ja näin ollen hyvinvointialueiden kustannukset olivat myönnettyä rahoitusta suuremmat. Hyvinvointialueindeksiä ei korjata toteutuneen ansio- tai hintakehityksen mukaiseksi. Näin ollen **alueiden kustannukset ovat nousseet 6-7% inflaation ja 3-4% ansiokehityksen mukaisesti, mutta rahoitusta on tarkistettu ylöspäin vain 2-3% hyvinvointialueindeksillä.** Tilanne näyttäisi vuoden 2025 osalta normaallimmalta, mutta kohonneet kustannukset ja vajavainen rahoitus on jäänyt pohjiin.

Tätä voisi pieneltä osin kompensoida esimerkiksi jälkikäteistarkistuksen yhteydessä. Vuoden 2023 jälkikäteistarkistuksen summa on noin 1,3 miljardia euroa, joka korotetaan vuoden 2025 hintatasoon hyvinvointialueindeksillä. Lopullinen maksettava summa on 1,4 miljardia euroa. Jos tämä jälkikäteistarkistus tehtäisiin indeksillä, joka huomioisi vikaan menneiden ennusteiden sijaan toteutuneet hinta- ja ansiokehityksen vuodelta 2023, saisivat alueet noin 30 miljoonaa euroa nykyistä enemmän (vuoden 2024 lopullisia lukuja ei vielä tiedetä).³

² Hyvinvointialueindeksi koostuu ansiotasoindeksistä (60% painolla), kuluttajahintaindeksistä (30%) painolla ja työnantajien sotu-maksujen muutoksesta (10% painolla).

³ Lähde: VM:n laatimat hyvinvointialueiden rahoituslaskelmat, Tilastokeskus ja JHL:n omat laskelmat

15.10.2024

sivu 4
SharePoint
JHL/LA/095/2024

Hyvinvointialueiden henkilöstö – ja henkilöstöpula

Julkisuudessa keskustellaan paljon paikallishallinnon työvoimapulasta ja toisaalta myös ansiokehityksestä – jälkimmäisestä välillä jopa syyttävään sävyyn. Paikallishallinnossa on käynnissä vuoteen 2027 ulottuva palkkaohjelma, joka auttaa paikallishallinnon sektoria pysymään yksityisen sektorin ansiokehityksen vauhdissa⁴ ja siten auttaa houkuttelemaan työvoimaa alalle.

Työvoimaa tarvitaan väestön ikääntymisen vuoksi kasvavan palveluntarpeen täyttämiseen. Paikallishallinnon palkkaohjelma tuo vuosittain noin 1% korotuksen alalle muutoin sovittavien sopimuskorotusten päälle. Kun hyvinvointialueiden vuotuinen palkkasumma on noin 9 miljardia euroa, on palkkaohjelman kustannus hyvinvointialueille vuodelle 2025 noin 90 miljoonaa euroa. Tätä summaa voi suhteuttaa esimerkiksi siihen, että THL:n laskema pääasiassa väestön ikääntymisestä johtuva palveluntarpeen lisää rahoitusta vuodelle 2025 on noin 240 miljoonaa euroa. Vuodelle 2024 palveluntarpeen kasvu lisäsi rahoitusta noin 280 miljoonaa euroa.

Palveluntarpeen kasvu tarkoittaa, että alalle tarvitaan lisää osaavia käsipareja tekemään tärkeää sote-työtä. TEM:n työvoimabarometrin⁵ mukaan sairaanhoitajat ja lähihoitajat ovat kaksi ammattiryhmää, joista Suomessa on eniten pulaa. STM:n Sotehen-hankkeen⁶ arvioiden mukaan vuonna 2040 pelkästään sairaanhoitajia tarvittaisiin työelämään yli 20 000 nykyistä enemmän, ja lähihoitajissakin koulutetun henkilöstön tarpeen kasvu on samaa mittaluokkaa. Sotehen-selvityksen mukaan sote-alalle tarvittaisiin noin 50 000 työntekijää nykyistä enemmän vuonna 2040. On kova työ houkutella tämä määrä työntekijöitä alalle.

Innolink oy:n toteuttaman JHL:n sotealan jäsenille suunnatun kyselyyn vastasi jopa 2484 julkisella sektorilla työskentelevää sotealan ammattilaista.⁷ Tämä joukko piti **tärkeimpänä ratkaisuna sotealan työvoimapulaan riittävien henkilöstöresurssien takaamista**. Eli työolot paranevat, jos töitä ei tehdä vajaalla henkilöstöllä. Toisena keinona oli **työn arvostuksen**

⁴ Valtaosalla paikallishallinnon työntekijöitä ns. palkkaliukumat ovat systemaattisesti pienempiä kuin yksityisellä sektorilla. Palkkaohjelmaa tarvitaan kompensoimaan tätä eroa sektoreiden välillä. Katso lisää: Maliranta & Fornaro, Labore 2023: <https://labore.fi/wp-content/uploads/2023/11/Raportti47.pdf>

⁵ <https://tyovoimabarometri.fi/>

⁶ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165600/VNTEAS_2023_13.pdf?sequence=4&isAllowed=y

⁷ <https://www.jhl.fi/uutiset/jhl-julkaisee-sote-kyselyn-tulokset-naita-ratkaisuja-jasenisto-ehdottaa-henkilostopulaan/>

15.10.2024

sivu 5

SharePoint
JHL/LA/095/2024

lisääntyminen ja kolmantena nykyistä **korkeampi palkka**. Yli 90% vastaajista näki nämä kolme tehokkaina keinoina.

Huolestuttavaa puolestaan on se, että jopa 54% vastaajista oli harkinnut vaihtoa pois sote-alalta viimeisten kolmen vuoden aikana. Tulevaisuuden suunnitelmissa taas 15% vastaajista näkee itsensä työskentelemässä muualla kuin sotealalla 1-3 vuoden tähtämällä ja saman verran arvioi siirtyvänsä eläkkeelle. Henkilöstön saatavuus tulee siis olemaan erittäin tärkeä kysymys hyvinvointialueille, jotta ne pystyvät lakisääteiset palvelunsa tarjoamaan. Siksi **henkilöstön hyvinvoinnista ja ansioista on syytä pitää huolta**.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen on kansakunnan kunniakysymys

Kuten todettua, Suomen väestö ikääntyy, ja meillä se tapahtuu hieman aikaisemmin kuin muissa Euroopan maissa. Tämä on valtava haaste, jota voitaisiin joiltain osin kompensoida työikäisen väestön maahanmuutolla – joka Suomessa vastaavasti on esimerkiksi muita Pohjoismaita hitaampaa.

Perimmäinen kysymys on, että mitä teemme tämän yhteiskunnan rakentaneille sodan jälkeen syntyneille suurille ikäluokille, kun he tulevat hoivaa tarvitsevaan ikään? Ratkaisun aika on nyt, sillä käsittelyssä olevan vuoden 2025 talousarvion voimassaoloaikana vuonna 1945 syntynyt ikäluokka täyttää 80-vuotta. Vuodesta 1945 alkaen syntyvät ikäluokat kasvovat nopeasti sotia edeltäneestä noin 70 000 syntyneestä lapsesta 1940-luvun jälkipuoliskon jopa yli 100 000 lapsen ikäluokkiin. STM:n SOME-mallista tiedämme, että vanhus-
hoivan kustannukset alkavat nopeasti nousta 80 ikävuoden jälkeen.

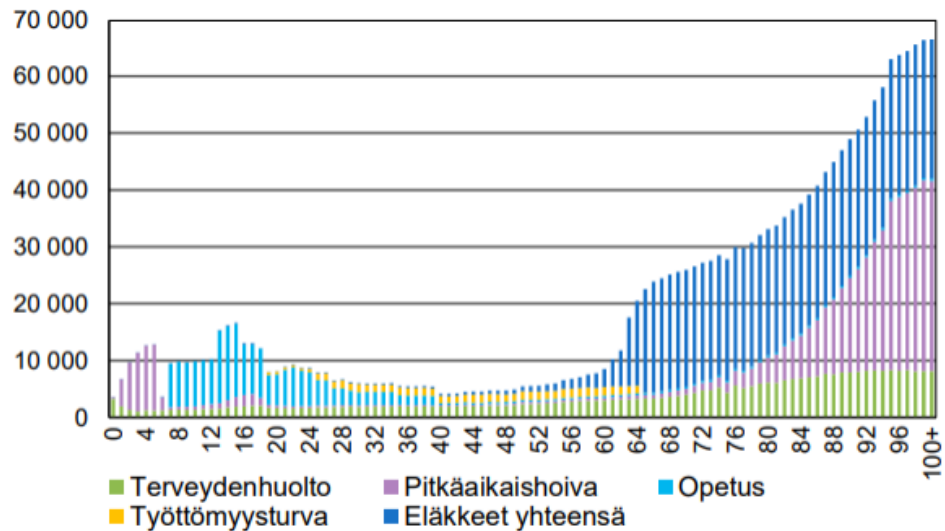

15.10.2024

sivu 6

SharePoint
JHL/LA/095/2024

Ikäsidonnaiset menot ikäluokittain v. 2019 euroa henkeä kohden, keskiarvo

Lähde: STM:n kehittämä SOME-malli, VM

Suurten ikäluokkien kunniakkaaseen hoitamiseen tarvitsemme vahvoja ja toimivia julkisia palveluita, joiden järjestäminen on asetettu hyvinvointialueiden vastuulle. **Nyt on turvattava alueille riittävä rahoitus, jotta ne pystyvät turvaamaan sellaiset henkilöresurssit, millä nämä palvelut pystytään toteuttamaan.**

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

Håkan Ekström
JHL:n puheenjohtaja

Mari Keturi
JHL:n toimialajohtaja

Lisätietoja: Samuli Sinisalo, erityisasiantuntija, samuli.sinisalo@jhl.fi

